

Nr 2151

av herr Bohman m. fl.

med anledning av propositionen 1975: 100 med förslag till slutlig reglering av statshudgeten för budgetåret 1975/76, m. m. (kompletteringsproposition).

Motionens huvudsakliga innehåll

Alldeles som moderata samlingspartiet förutsåg i sin ekonomiska partimotion vid riksmötets början blir den internationella konjunkturutvecklingen mindre gynnsam än vad regeringen då trodde. En märkbar svängning uppåt i den internationella konjunkturen väntas nu enligt den reviderade finansplanen först mot slutet av 1975 eller i början av 1976.

För Sveriges del innebär den långsammare internationella utvecklingen att vi inte kan räkna med någon egentlig efterfrågestimulans via exporten. Möjligheten att här i landet hålla efterfrågan uppe blir helt beroende av den ekonomiska politik som förs.

Den reviderade finansplanen representerar enligt vår uppfattning på flera punkter en alltför optimistisk bild av den inhemska ekonomiska utvecklingen under 1975. Den privata konsumtionen antas öka med hela 4 %. Enligt vår bedömning är det sannolikt att ökningen — med den föreslagna uppläggningsen av den ekonomiska politiken — stannar vid ca 2 %. Industrins investeringar beräknas öka med hela 9 %. Vi gör den bedömningen att ökningen knappast kommer att överstiga 5 à 6 %. I fråga om näringslivets lagerinvesteringar har regeringen i den reviderade finansplanen kraftigt justerat ned sin prognos jämfört med finansplanen och gör därmed samma bedömning som vi gjorde redan i januari — att lagerinvesteringarna kommer att minska under 1975, inte öka.

I fråga om den totala produktionstillväxten förutser vi en större nedgång i ökningstakten jämfört med 1974 än regeringen. Utan ytterligare stimulansåtgärder torde BNP:s tillväxt inte komma att överstiga 1,5 %. Mot denna bakgrund förutser vi ökande sysselsättningsproblem under hösten.

Enligt regeringens bedömning skall prisstegringarna under 1975 begränsas till ca 8 %. Den kalkyl som ligger bakom denna siffra bygger emellertid på mindre lönekostnadsökningar än man hittills slutit avtal om. Vidare underskattas enligt vår uppfattning effekterna av höjda indirekta skatter. Enligt vår uppfattning finns det anledning att befara prisstegringar på upp emot 11 %.

Två mål måste stå i centrum för den ekonomiska politiken under

1975: att förhindra en ekonomisk stagnation och att bromsa inflationen. Den ekonomiska politiken bör få en mer expansiv utformning; i själva verket har det skett en icke obetydlig åtstramning jämfört med 1974. Ett tredje mål är att bl. a. genom ökade investeringar återställa balansen i den svenska utrikeshandeln.

Skäl kan anföras för såväl en sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften som en sänkning av mervärdesskatten i stimulanssyfte. Båda typerna av åtgärder leder vidare till en begränsning av konsumentprisstegringen under året. Med hänsyn bl. a. till den roll som arbetsgivaravgifterna spelat under avtalsrörelsen synes oss ett beslut nu om en sänkning mindre lämpligt. Vi förordar i stället en sänkning av mervärdesskatten. Eftersom effekten av en momssänkning direkt kan avläsas av konsumenterna i form av lägre priser torde en sådan också ha psykologiska fördelar från stimulanssynpunkt. Vi föreslår en sänkning med 4 procentenheter. Sänkningen skall i princip vara temporär.

Vi förordar vidare en generell rätt för företagen att använda investeringsfonderna för konjunkturutjämning. Den nu gällande ordningen leder till att i första hand vissa mindre investeringar inte kommer till stånd. Vi föreslår vidare att särskilda investeringsavdrag för näringslivets maskininvesteringar skall medges.

Vi upprepar vårt krav på ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet för att stimulera sysselsättningen där.

Den internationella utvecklingen

Den bedömning av den internationella konjunkturutvecklingen som presenterades i årets finansplan och preliminära nationalbudget (PNB) avvek markant från andra, ungefär samtidiga prognoser. OECD hade i sin decemberrapport förutsett en genomsnittlig BNP-tillväxt inom hela OECD-området på ca 0,5 %. I finansplanen och PNB räknade man med en tillväxt på hela 2 %. Främst berodde skillnaden på olikheter i fråga om bedömningen av utvecklingen i USA och Japan. I finansplanen förutsågs sålunda att en omläggning av den ekonomiska politiken i dessa länder snabbt skulle slå igenom på efterfrågesidan.

I den motion som vi väckte i januari rörande den ekonomiska politiken (1975: 1020) ifrågasatte vi realismen i finansplanens prognos. Vi framhöll sålunda:

Enligt vår bedömning är det mest sannolikt att också 1975 blir ett år med mycket svag efterfrågetillväxt på det internationella planet. Även om flera länder torde komma att ägna arbetslösheten ökad uppmärksamhet, finner vi det troligt att kampen mot inflationen liksom under 1974 kommer att ha hög prioritet och att man alltså kommer att acceptera en relativt hög arbetslöshet för att åstadkomma en stabilisering av

penningvärdet. Vi har sålunda en mer pessimistisk syn på den internationella utvecklingen under 1975 än vad som redovisas i finansplanen och den preliminära nationalbudgeten, i vilka en optimism presenteras som synes oss grundad snarare på önsketänkande än på politiska realiteter. Om någon omsvängning i den internationella konjunkturen över huvud taget kommer till stånd under innevarande år, torde denna få några mätbara effekter först mot slutet av året.

Utvecklingen hittills under 1975 har givit oss rätt och regeringen fel. Flera länder har visserligen beslutat om ekonomisk-politiska stimulansåtgärder men långt ifrån av den omfattning som finansplanen och PNB förutsatte. De beräkningar som under våren gjorts inom OECD ger en än mer pessimistisk bild av utvecklingen under året än decemberrapporten. Dessa förhållanden har nu tvingat regeringen att i den reviderade finansplanen redovisa en påtagligt dystrare prognos för den internationella konjunkturen 1975 än i finansplanen. Enligt den reviderade nationalbudgeten (RNB) finns det sålunda risk för att BNP totalt inom OECD-området under året kommer att minska med upp till 0,5 % — att jämföra med en ökning på 2 % enligt PNB. För USA talar RNB om en minskning med mellan 2 och 3 % mot ± 0 enligt PNB. För Japan stannar uppgången enligt RNB vid 2—3 % mot 6 % enligt PNB.

Den bedömning av den internationella konjunkturutvecklingen som vi redovisade i vår motion 1020 från i januari i år står i allt väsentligt fast. 1975 blir ett efterfrågemässigt svagt år med i stort sett utebliven ekonomisk tillväxt. En eventuell omsvängning i konjunkturen kommer inte att bli märkbar förrän tidigast mot slutet av året eller under första hälften av 1976. Världshandeln kommer att utvecklas svagt. Inte minst kommer de problem som sammanhänger med OECD-ländernas försämrade bytesbalansläge till följd av de höjda oljepriserna att verka hämmande på den ekonomiska utvecklingen. Mot önskvärdheten av en mer expansiv ekonomisk politik kommer i flertalet industriländer att stå oviljan att vidta åtgärder, som kan leda till en ytterligare försämrad bytesbalans och påfrestningar på valutarenserv. Behovet av internationell samverkan för att klara de s. k. recyclingproblemen är stort. Vi stöder tanken på en svensk anslutning till den särskilda finansiella stödfond, varom förhandlingar förts inom OECD.

År 1974 präglades i flertalet länder av snabbt stigande priser. Strävandena att bemästra inflationen fick mot denna bakgrund hög prioritet. Som konstateras i den reviderade finansplanen har de sjunkande jordbrukspriserna i det pressade konjunkturläget snabbt slagit igenom i parthandelspriserna. Konsumentpriserna har i flertalet av de större länderna under slutet av 1974 och början av 1975 visat en starkare inbromsning än väntat. I den reviderade finansplanen framhålls: "De internationella prognoserna för inflationstakten under loppet av 1975 har därför reviderats ned icke oväsentligt och konsumentprisstegringen under loppet av året i de sju större OECD-länderna väntas nu komma att

begränsas till 9 % jämfört med 15,5 % under 1974." Skillnader i förmåga mellan olika länder att anpassa den inhemska kostnadsutvecklingen till en långsammare internationell prisstegringstakt kan skapa nya problem för de nationella ekonomierna. I länder med en fortsatt hög takt i de inhemska kostnadsstegringarna kan den internationella konkurrensförmågan försvagas. Det är ingen tillfällighet att de länder i Europa som förra året hade de snabbaste prisstegringarna också hade de svåraste externa balansproblemen — länder som Storbritannien, Italien, Danmark och Finland. Vi återkommer nedan till de svårigheter som detta kan komma att medföra för Sveriges vidkommande.

Utvecklingen i Sverige under 1975

I vår motion 1020 anförde vi att en långsammare internationell produktions- och efterfrågeutveckling under 1975 än vad regeringen räknat med i finansplanen "sannolikt skulle få till följd, att exporten ökar långsammare än de tre procent som förutsattes i finansplanen. Detta i sin tur torde verka dämpande på efterfrågeutvecklingen i Sverige." Den mer realistiska prognos för den internationella konjunkturutvecklingen som den reviderade finansplanen representerar jämfört med finansplanen har tvingat regeringen att räkna ned den beräknade exportökningen från 3 % till 1,3 %. Detta innebär samtidigt att den stimulans som den svenska ekonomin antogs komma att mottaga via exporten blir i motsvarande grad mindre — en minskning i storleksordningen 0,5 % av BNP.

En långsammare exportutveckling än tidigare beräknats får konsekvenser också för handels- och bytesbalansens utveckling. I den reviderade finansplanen har emellertid också importutvecklingen räknats ned i förhållande till finansplanen. I finansplanen antogs importen komma att öka med 6 %; i den reviderade finansplanen är motsvarande siffra blott 2,8 %. Bakom nedjusteringen av importprognosen synes i första hand ligga att regeringen nu har övergivit sin helt orealistiska bedömning av lagerinvesteringarnas utveckling under året. I januari antogs att dessa skulle komma att öka med 1,8 miljarder kronor. Nu räknar man i stället med att lagerinvesteringarna skall minska med 0,7 miljarder kronor. I vår motion i januari om den ekonomiska politiken skrev vi härom:

I finansplanen förutsätts en ökning av näringslivets lagerinvesteringar under 1975 av storleksordningen 1,8 miljarder kronor. Detta måste med hänsyn till konjunkturutsikterna bedömas som osannolikt, inte minst med tanke på den förda kreditpolitiken. Erfarenhetsmässigt sjunker lagerinvesteringarna i samband med en konjunkturedgång. Några förslag till åtgärder avsedda att stödja företagens investeringar i lager föreslås inte, blott att regeringen skall bemyndigas att om läget så kräver besluta om stöd till lageruppbbyggnad.

Den omarbetade lagerinvesteringskalkylen innebär att man i den reviderade finansplanen räknar med att lagerinvesteringarna under 1975 blir 2,5 miljarder kronor mindre än enligt finansplanen. Också på denna punkt har regeringens prognos måst göras mindre optimistisk. Eftersom importinnehållet i lagerinvesteringarna är mycket högt, är regeringens nedjustering av importprognosen helt följdriktig. Importinnehållet är emellertid inte så högt att det förklarar hela nedskrivningen av importen på 2,35 miljarder kronor. I finansplanen hävdades det att de lagerinvesteringar som man då räknade med skulle bidra positivt till produktionsökningen; sålunda måste man ha menat att lagerinvesteringarna till betydande del skulle ha byggts på inhemsk produktion.

Med tanke på att man i den reviderade finansplanen justerat upp prognosen avseende dels den privata konsumtionen, dels i viss mån också bruttoinvesteringarna, vilka båda är importberoende, synes oss importprognosen med de antaganden RNB själv gör vara baserad på en betydande dos av önsketänkande. Som utvecklas närmare nedan är emellertid enligt vår uppfattning den reviderade finansplanens uppskattning av den privata konsumtionens utveckling inte realistisk. En långsammare ökning av den privata konsumtionen skulle medföra en dämpning av importutvecklingen. Bl. a. mot denna bakgrund tror vi inte att det finns anledning att vänta att handels- och bytesbalansen skall utvecklas drastiskt annorlunda än vad som förutses i den reviderade finansplanen. Vi vill emellertid starkt understryka den genuina osäkerheten i varje prognos rörande utrikeshandelns utveckling under 1975. En faktor som kan komma att bidra till en försämring av den externa balansen är kostnadsutvecklingen i Sverige jämförd med våra främsta konkurrenter på världsmarknaden. Nedan visar vi att de avtal på arbetsmarknaden som nu sluts innebär en större ökning av arbetskraftskostnaderna än vad som ligger bakom kalkylerna i RNB och i den reviderade finansplanen. Detta kan leda till en sådan försämring av vår exportindustri och vår importkonkurrerande industri konkurrensläge att effekterna på bytesbalansen blir påtagliga.

Den privata konsumtionens utveckling är av central betydelse för satsningen och den ekonomiska tillväxten. Den privata konsumtionen svarar storleksmässigt för över 50 % av BNP. I vår motion från januari, med anledning av finansplanen, ifrågasatte vi antagandet att den privata konsumtionen under 1975 skulle växa med 3,5 %. Den förutsattes öka snabbare än de disponibla inkomsterna. Hushållen skulle med andra ord dra ned på sitt sparande för att i stället öka sin konsumtion. Vi ifrågasatte vidare realismen i de prisantaganden som låg bakom konsumtionsprognosen.

I den reviderade finansplanen har nu konsumtionsökningen räknats upp med ytterligare en halv procent för 1975. Den reviderade finansplanen skiljer sig på denna punkt från RNB, som fortfarande räknar med

en ökning av den privata konsumtionen på 3,5 %.¹ Skillnaden mellan den reviderade finansplanen och RNB synes bero på att regeringen kalkylerat med högre löneökningar och antagit att dessa inte i motsvarande mån skall slå igenom på priserna. Såväl den reviderade finansplanen som RNB förutsätter en nedgång i sparkvoten om än ej i sparandet nominellt. Konsumtionen antages komma att öka snabbare än de disponibla inkomsterna. Realt betyder detta ett minskat hushållssparande. Om man i kalkylen i RNB i stället lägger in ett antagande om oförändrad sparkvot, måste man samtidigt skriva ned konsumtionskalkylen med 0,5 %.

Den punkt i den reviderade finansplanens konsumtionsprognos som det enligt vår uppfattning finns störst anledning att ifrågasätta är antagandena om prisutvecklingen under 1975. Enligt den reviderade finansplanen bedöms priserna under loppet av året komma att öka med 8 %. I RNB arbetar man med två prisstegringsalternativ. I det högre alternativet räknar man med en prisuppgång på 8,4 %. Den genomsnittliga prisuppgången under året jämfört med 1974 skulle enligt samma alternativ uppgå till 9,4 %. Det står enligt vår uppfattning i dag klart att även detta RNB:s högre inflationsalternativ är en underskattning.

Den ökning av arbetsgivarnas arbetskraftskostnader som ligger bakom RNB:s beräkning av prisstegringarna till 8,4 har antagits uppgå till 16,1 %. Med tanke på att produktivitetsökningen under 1975 samtidigt beräknas stanna vid 2,7 %, framstår inflationskalkylen redan mot denna bakgrund som optimistisk.

Av den i RNB beräknade kostnadsökningen på 16,1 % svarar ökade arbetsgivaravgifter för 3,9 procentenheter. Löneglidningen har kalkylerats till 3,2 % under året. Den avtalsmässiga löneökningen har sålunda antagits bli 9 %. Så långt det nu kan överblickas står det emellertid klart att de avtalsmässiga löneökningarna kommer att ligga ca 3 procentenheter högre. Med tanke på att lönekostnaderna genomsnittligt svarar för ca 70 % av en varas pris, torde det vara realistiskt att justera upp den beräknade prisökningen under året med ytterligare 2 procentenheter. I RNB:s prisberäkningar har vidare höjningen av de indirekta skatterna antagits bidra till konsumentprisernas uppgång med en procentenhet. Enligt vår uppfattning måste man räkna med att de kommer att höja priserna med åtminstone 1,5 %. Tillsammans skulle detta betyda en prisuppgång under 1975 på 11 %. Under de tre första månaderna i år steg priserna med 2,4 %. Samma prisstegringstakt under resten av året svarar mot en prisuppgång under loppet av 1975 på 10,0 %, detta innan lönerna och de indirekta skatterna över huvud taget höjts.

Av en ökning av hushållssektorns inkomster på 1 % går genomsnittligt ca 0,55 procentenheter i skatt till stat och kommun. Vad som åter-

¹ Det finns två prognoser: en i den sammanfattande översikten, som säger 4 % och en under "De enskilda konsumenternas ekonomi" om 3,5 %.

står efter skatt är knappast tillräckligt för att täcka de prishöjningar som den sista procentenhetens löneökningar leder till. Dessa frågor om sambandet mellan priser, skatter och löner har vi i år tidigare behandlat i våra motioner 1020 och 2106. Med utgångspunkt i beräkningarna ovan om pris- och löneutvecklingen under 1975 och om man räknar med en oförändrad sparkvot under året stannar den sannolika konsumtionsökningen vid 2 %.

De totala bruttoinvesteringarna beräknas enligt den reviderade finansplanen komma att öka med 0,9 % under 1975. De statliga myndigheternas och affärsverkens investeringar beräknas öka med 5,5 %, och de kommunala investeringarna beräknas minska med 1,6 %. För bostadsinvesteringarna bedöms ökningen bli 0,5 %. Näringslivets investeringar beräknas öka med 0,9 % eller 245 milj. kr. Därav skall industriinvesteringarna öka med 9 % eller 1 100 milj. kr. Övriga näringslivsinvesteringar beräknas alltså minska med ca 6 % eller 855 milj. kr.

Det är visserligen sant att åtskilliga industriföretag bundit sig för ambitiösa investeringsprogram. Diskrepansen mellan den 9-procentiga ökningen av industriinvesteringarna och den 6-procentiga minskningen av det övriga näringslivets investeringar synes oss emellertid så stor att vi finner det mindre sannolikt att bedömningen kommer att överensstämma med den faktiska utvecklingen. I Industriförbundets konjunkturprognos bedömdes, mot bakgrund av tillgängligt enkätmaterial, en ökning av industriinvesteringarna på 5 à 6 % som trolig. I avsnittet Investeringarna i RNB, som konjunkturinstitutet svarar för, nämns siffran 6,5 %. Vi tror inte att regeringens åtgärder för att stimulera näringslivets investeringar — beslut om förlängning av möjligheterna att använda de särskilda investeringsfonderna till utgången av mars 1976, de vidgade möjligheterna att utnyttja konjunkturinvesteringsfonderna och vissa kreditpolitiska åtgärder — är tillräckliga för att realisera en investeringsökning på 9 %. Enligt vår mening kommer industriinvesteringarnas ökning inte att överstiga 6 %. Det finns också anledning att peka på möjligheten att de kraftiga lönekostnadsökningarna som försatt många kommuner i besvärliga ekonomiska problem kommer att leda till senareläggningar av kommunala investeringar. Sammantaget innebär det ovan anförda att vi bedömer det som sannolikt att bruttoinvesteringarna under 1975 kommer att ligga kvar på en jämfört med 1974 oförändrad nivå.

I den reviderade finansplanen har BNP:s tillväxt under 1975 räknats ned från 2,5 % enligt finansplanen till 2,2 %. Det av oss i det föregående anförda innebär att vi inte tror att den totala produktionsökningen, om inte särskilda åtgärder vidtas, kommer att överstiga 1,5 %.

Med den långsammare takt i BNP:s tillväxt jämfört med 1974 som vi förutser torde en viss ökning av arbetslösheten vara ofrånkomlig. Sysselsättningen är fortfarande hög och har hittills under året knappast visat

några tendenser att minska. Under hösten kommer emellertid sannolikt arbetsmarknadssituationen att försämrast. Som en följd av de s. k. trygghetslagarna, varom riksdagen fattat beslut, torde det i första hand bli de nytillträdande på arbetsmarknaden som drabbas av ett försämrat arbetsmarknadsläge.

Den förhoppningen uttalas understundom att Sverige i år inte skall drabbas av någon egentlig nedgång i konjunkturen, utan att vi redan mot slutet av detta år skall få "draghjälp" av en uppåtgående internationell konjunktur. Som framhållits i avsnittet om den internationella utvecklingen, tror vi inte att man bör räkna med någon mer markant internationell konjunkturuppgång under 1975. Även om en viss uppgång kommer till stånd under senare delen av året, bör det vara ett memento att såväl den högkonjunktur som vi i Sverige upplevde under 1974 som högkonjunkturen 1969-1970 liksom konjunkturedgången 1971 inträffade med ca ett års fördröjning jämfört med motsvarande internationella konjunkturfaser. Ser vi på industriproduktionens utveckling, synes en dämpning ha inträffat i slutet av förra året. Industriproduktionsindex, jämfört med motsvarande siffra 12 månader tidigare, gick i december ned med 1,5 % och ökade i januari och februari med blott 3,0 resp. 0,7 %, vilket är markant mindre än motsvarande månadssiffror under de föregående två åren.

I vår motion 1020 betonade vi att den ekonomiska politiken för 1975 innebär en betydande finanspolitisk åtstramning jämfört med 1974. Vi framhöll:

Åtstramningen av finanspolitiken i dagens ekonomiska situation är enligt vår uppfattning anmärkningsvärd. Den har med tanke på konjunktursiktterna likheter med den omläggning av den ekonomiska politiken som ägde rum kring årsskiftet 1970-1971. — — — Det finns en betydande risk för att den nu presenterade ekonomiska politiken på samma sätt kommer att medverka till att accentuera den nedgång som den svenska konjunkturen för närvarande synes vara inne i.

Av den beräkning av den finanspolitiska effekten av den offentliga sektorns verksamhet som redovisas i den reviderade finansplanen framgår att dess inverkan på den totala efterfrågan mätt i procent av BNP är 1,4 procentenheter mindre än under 1974. Det motsvarar ett efterfrågebortfall jämfört med förra året av storleksordningen 3,5 miljarder kronor.

I avsnittet om den internationella utvecklingen sägs i den reviderade finansplanen: "Det är desto mer angeläget att de expansiva åtgärder som vidtagits fullföljs med sådan kraft att man kan uppnå den konjunkturstimulans som avses." Men själv föredrar regeringen att lägga om politiken i restriktiv riktning. En stor del av den nedgång i den ekonomiska aktiviteten som kan förutses för 1975 jämfört med 1974 är att hänföra till denna åtstramningspolitik.

Krav på den ekonomiska politiken

Två mål måste stå i centrum för den ekonomiska politiken under återstoden av 1975:

1. att förhindra en stagnerad ekonomisk utveckling med därav följande sysselsättningssvårigheter och uteblivna standardförbättringar för medborgarna,

2. att förhindra en fortsatt rekordartad inflation.

De åtgärder som kan sättas in för att åstadkomma detta begränsas av nödvändigheten av att slå vakt om den svenska handels- och bytesbalansen. På något längre sikt är återställandet av balansen i den svenska utrikeshandeln ett annat väsentligt mål.

Från moderata samlingspartiet presenterades i början av december ett utkast till ett program mot inflationen. I vår motion 1020 utvecklades förslaget ytterligare. Sammanfattningsvis innebar det:

att en stabiliseringspolitisk konferens skulle sammankallas med representanter för regeringen, oppositionspartierna, parterna på arbetsmarknaden och näringslivet i syfte att söka skapa samförstånd kring en intensifierad kamp mot inflationen,

att statsmakterna skulle ställa sig som garantier för en ökning av den genomsnittliga nettoreallönen av storleksordningen 3 % och förbinda sig att genomföra de sänkningar av den direkta skatten och/eller mervärdeskatten som detta kunde erfordra,

att löntagarorganisationerna i gengäld skulle ålägga sig återhållsamhet i sina krav på löneökningar, varigenom de inhemskt genererade kostnadsökningarna skulle kunna begränsas,

att näringslivet å sin sida skulle ålägga sig stark restriktivitet med prishöjningar, vilket skulle kontrolleras med en effektiv prisövervakning,

att statsmakterna skulle förklara sig beredda att använda växelkurspolitik för att uppnå ovannämnda stabiliseringspolitiska mål.

Vårt förslag vann inte riksdagens bifall. Trots de skatteomläggningar som beslutats förra året och i år och vilkas syfte bl. a. sagts vara att dämpa lönekraven och verka som "spjärntag" mot inflationen har löneavtal slutits, vilka medför rekordhöga ökningar av arbetskraftskostnaderna. Aldrig tidigare har de inhemskt genererade kostnadshöjningarna varit av sådan storleksordning. Aldrig tidigare har inflationen givits sådan näring från lönesidan.

Det är beklagligt att vårt förslag till program mot inflationen inte ledde till några åtgärder. Försummelsen att i detta exceptionella inflationsläge som förelegat vidtaga kraftåtgärder mot inflationen kan i den situation som nu uppkommit, då löneavtal redan träffats, inte repareras. Kraftiga prisstegringar under 1975 kommer inte att kunna undvikas.

Detta kommer att leda till svårigheter för de enskilda hushållen. Många småsparare kommer att få se sitt sparkapital ytterligare urgröpt av inflationen. Till stor del kommer de höjda lönerna att ätas upp av skatter och stigande priser.

Det höjda kostnadsläget för näringslivet kommer också att leda till ökade svårigheter för den svenska exportindustrin och för den importkonkurrerande industrin. Såsom framhålls i RNB har "det pressade läget på arbetsmarknaden och den stagnerade efterfrågeutvecklingen — — — även avspeglats i avtalsuppgörelserna i flera av de större länderna. En klar tendens till mindre löneökningar kan f. n. skönjas och i Förenta Staterna har t. o. m. en viss negativ löneglidning kunnat noteras. I Förbundsrepubliken Tyskland antas löneökningarna stanna vid ca 7 % under 1975." Vi har i det föregående understrukit den genuina osäkerhet som i dag föreligger avseende handels- och bytesbalansens utveckling under 1975. Redan obetydliga förändringar i export- eller importutvecklingen kan medföra en kraftig försämring av den externa balansen.

Det är enligt vår uppfattning utomordentligt angeläget att den kostnadsinflatoriska utveckling som vi får i år blir en engångsföreteelse. Genom en konsekvent stabiliseringspolitik kan en lugnare pris- och löneutveckling tryggas, vilket är nödvändigt bl. a. för att balansen i våra utrikes betalningar skall kunna återställas. Skatterna måste bli en viktig del i en sådan stabiliseringspolitik. Skall stabiliseringspolitiken bli framgångsrik, bör största möjliga samförstånd eftersträvas. Ett lämpligt forum för överläggningar kring dessa frågor är den stabiliseringspolitiska konferens med representanter för regeringen, oppositionen, näringslivet och parterna på arbetsmarknaden som vi länge begärt.

Helt utan möjligheter att styra pris- och kostnadsutvecklingen redan under 1975 står vi emellertid inte. Såväl en sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften som en mervärdeskattesänkning skulle leda till en långsammare ökning av konsumentpriserna.

En sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften skulle leda till en motsvarande minskning av ökningen av arbetskraftskostnaderna under året. Sänkningen skulle medföra en viss förbättring av konkurrensläget för exportindustrin och för den importkonkurrerande industrin. Den skulle sålunda vara ägnad att medverka till en förbättring av den externa balansen. Indirekt skulle sänkningen också medverka till en begränsning av prisökningarna. Atgärden skulle härigenom också medverka till en förbättring av hushållens reala köpkraft. (Med de antaganden som vi tidigare gjort om sambandet mellan löner och priser är det troligt att exempelvis en 3-procentig sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften skulle leda till att prisstegringarna reducerades med ca 2 procentenheter.)

En sänkning av mervärdeskatten får ett direkt genomslag på konsu-

mentpriserna och skulle sålunda medföra en långsammare ökning av konsumentprisindex under året. Den skulle därmed leda till en reallöneförbättring och sålunda innebära en stimulans av den privata konsumtionen.

Från rent samhällsekonomisk synpunkt kan en sänkning av arbetsgivaravgiften sägas ha vissa fördelar framför en momssänkning; den har vissa positiva effekter på den externa balansen, vilket däremot moms-sänkningen inte har. En sänkning av arbetsgivaravgiften måste emellertid med tanke på den roll arbetsgivaravgifterna spelat i avtalsförhandlingarna anses vara mindre lämplig. Ett beslut om sänkning av arbetsgivaravgiften innan avtalsförhandlingarna är helt slutförda skulle dessutom kunna leda till komplikationer på arbetsmarknaden.

Moderata samlingspartiet har tidigare i år liksom förra året förordat en sänkning av mervärdeskatten i konjunkturpolitiskt syfte. En sådan sänkning är inte förenad med de ovannämnda komplikationerna.

Förra årets erfarenheter av mervärdeskatten som konjunkturpolitiskt instrument är positiva. En sänkning av mervärdeskatten har den psykologiska fördelen att konsumenterna direkt kan avläsa dess effekter i form av sänkta priser. Det är sannolikt att detta ökar den avsedda stimulanseffekten. Det är genom prisövervakning dessutom möjligt att kontrollera att den avsedda prissänkningen verkligen kommer till stånd. Mot denna bakgrund förordar vi en sänkning av mervärdeskatten.

I vår partimotion i januari föreslog vi en sänkning av mervärdeskatten med 4 procentenheter redan under våren. Vårt krav avslogs emellertid av riksdagen. Att nu åter föreslå att mervärdeskatten skall sänkas så snart detta är möjligt med hänsyn till gällande redovisningsterminer framstår därför som meningslöst. Vi vill erinra om att riksdagen i samband med att vårt förslag avslogs uttalade sig för en konjunkturpolitisk beredskapsplan, vilken skulle omfatta bl. a. skilda selektiva insatser för att stödja den privata konsumtionen. Inte minst mot bakgrunden av att regeringen nu medgivit att den tidigare bedömningen av den internationella konjunkturutvecklingen var alltför optimistisk och att allmän enighet nu tycks råda om att det föreligger risk för ett försämrat sysselsättningsläge är det angeläget att beredskapen förstärks. Vi har alltså den uppfattningen att generella stimulansåtgärder utgör det mest effektiva sättet att möta en vikande efterfrågan och att en sänkning av mervärdeskatten därvid är att föredra.

Riksdagen bör därför besluta att en sådan mervärdeskattesänkning bör ingå i den beredskapsplan som riksdagen tidigare uttalat sig för och där prioriteras i förhållande till andra konsumtionsstimulerande åtgärder. Vi vill i detta sammanhang erinra om att den nya grundlagen medger att beslut om mervärdeskattesänkning genomförs även under den period då riksdagen i sin helhet inte är samlad.

En momssänkning bör, liksom den som genomfördes förra året, i

princip vara temporär. Någon tidpunkt för återgång till den ursprungliga nivån bör emellertid inte fastställas redan vid åtgärdens insättande. Eftersom momssänkningen får förutsättas ske under andra halvåret 1975, är det naturligt att frågan om ett återställande prövas i samband med att riksdagen behandlar 1976 års finansplan.

I den reviderade finansplanen understryks starkt behovet av att stimulera näringslivets investeringar. Särskilt viktig är en kapacitetsutbyggnad inom exportindustrin. Vårt lands nuvarande bytesbalansproblem kan på sikt endast klaras genom en ökad export. Som framhållits i det föregående torde regeringens bedömning av industriinvesteringarnas utveckling under året vara alltför optimistisk. Den stimulans av efterfrågan som vi föreslagit genom en sänkning av mervärdeskatten torde komma att få effekter även på investeringssidan — en tillräcklig efterfrågan på varor och tjänster är den grundläggande förutsättningen för att investeringar i ökad produktionskapacitet skall komma till stånd. Redan i vår motion i januari förordade vi att näringslivet skulle få en generell rätt att utnyttja investeringsfonderna för konjunkturutjämning fram till den 1 juli 1976. Regeringen har medgivit ett ökat utnyttjande av investeringsfonderna, dock ej generellt. Den nuvarande ordningen kan leda till att en rad framför allt mindre investeringar inte kommer till stånd. Mot denna bakgrund upprepar vi kravet på att investeringsfonderna släpps generellt.

Med hänsyn till nödvändigheten att möjliggöra en ökad svensk export är enligt vår uppfattning ytterligare investeringsstödjande åtgärder erforderliga. Vi förordar att de nuvarande instrumenten för stimulans av näringslivets investeringar kompletteras med ett särskilt investeringsavdrag. Detta avdrag, som vi föreslår skall uppgå till 10 % av det investerade beloppet, skall avse näringslivets maskininvesteringar. Avdraget bör utgå på investeringar som påbörjas efter den 1 juni i år och senast den 30 juni 1976 och som är avslutade före utgången av 1976.

Moderata samlingspartiet har tidigare förordat att sysselsättningen inom glesbygdregionerna skall stimuleras genom en sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften. I januari förordade vi ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det s. k. inre stödområdet från den 1 juli i år. Denna fråga har ännu inte behandlats av årets riksdag; när denna motion skrivs föreligger anmärkningsvärt nog ett förslag från skatteutskottet att frågan skall uppskjutas till höstriksdagen. Om så sker kan sänkningen inte rimligen genomföras under 1975 och sålunda inte få några effekter på sysselsättningen under hösten och vintern, då vi, som tidigare anförts, har anledning att räkna med ökande sysselsättningsproblem. Mot denna bakgrund finner vi det nödvändigt att här upprepa kravet på ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften inom det inre stödområdet.

Hemställan

Mot bakgrund av det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen uttalar sig för en sänkning av mervärdeskatten i enlighet med vad som i motionen anförts,
2. att riksdagen hos regeringen hemställer att regeringen medger företagen generell rätt att fram till den 1 juli 1976 utnyttja investeringsfonderna för konjunkturutjämning,
3. att riksdagen beslutar om särskilt investeringsavdrag i enlighet med vad i motionen anförts,
4. att riksdagen beslutar bortta den allmänna arbetsgivaravgiften för företag inom det inre stödområdet från den 1 juli 1975.

Stockholm den 14 maj 1976

GÖSTA BOHMAN (m)

STAFFAN BURENSTAM LIN-
DER (m)

ALLAN HERNELIUS (m)

ERIC KRÖNMARK (m)

BRITT MOGÅRD (m)

TAGE MAGNUSSON (m)

i Borås

NILS CARLSHAMRE (m)

ASTRID KRISTENSSON (m)

CARL-WILH. LOTHIGIUS (m)

G. IVAR VIRGIN (m)

PER PETERSSON (m)

i Gäddvik

